

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

— י —

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורס אהן

מליובאוויטש

~

ויחי

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה
הי' תהא שנת פלאות אראנו
שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

הוצאה מיוחדת למשתתפי 'פרוייקט לקוטי שיחות'

תוכן ומפתח

ויחי

- 160 שיחה א (תשל"ד) בעה"ט ר"פ — י"ז שנותיו המובחרות חי יעקב במצרים
- 167 שיחה ב (תשל"ג) בקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין (פסחים נו, א. ורש"י מט, א)

LIKKUTEI SICHOS VAYECHI • VOL. 10

– SPECIAL EDITION FOR 'PROJECT LIKKUTEI SICHOS' –

© Published and Copyrighted by

VAAD L'HAFOTZAS SICHOS

788 Eastern Parkway, Brooklyn, NY 11213

Tel: (347) 787-0692 • (718) 774-7200

www.sichot.org • vls770@gmail.com

5781 • 2020

ויחי

און אויך אין מצרים איז געווען ויחי געלעבט".

ב. סיפורי רבותינו נשיאינו בכלל, ואלו שנמסרו לנו על ידם ע"מ לפרסם – בפרט, מדוייקים הם, כידוע, בכל פרטיהם: היינו, הן בשייכות להבנת תוכן הסיפור – שכל פרט נוגע ומסייע להבנת כללות ענינו, והן בשייכות להמוסר-השכל שבהסיפור, שבכל פרט טמונה הוראה בעבודת ה'.

וכן הוא גם בנדוד – כולל גם שאלת הצ"צ, כי אף ששאלה בילדותו, בכ"ז מכיון שגם היא חלק מהסיפור שנמסר לנו ע"י רבותינו נשיאינו, הרי בודאי שגם בה תוכן רב ו(במילא) גם הוראה בעבודת האדם. ובפרט עפ"י מרז"ל, "בוצין בוצין מקטפי ידיע".

ועוד נקודה בזה: ביאורו של אדה"ז נאמר להצ"צ והוא עדיין בקטנותו – שמזה מובן שההוראות מהסיפור שייכות לכאן"א – גם לאלו שהם עדיין בדרגא של "קטנות" בעבודת ה'.

ג. בהשקפה ראשונה, ישנם כמה פרטים בלתי מובנים בתוכן ובהמשך הסיפור הנ"ל:

א) ביאורו של אדמו"ר הזקן אין בו לכאורה תשובה מספיקה לשאלתו של הצ"צ – דהרי שאלתו היתה: איך יתכן שמבחר שנות חייו של יעקב הן הי"ז שנה שגר במצרים, ואילו מענתו של אדמוה"ז היתה שע"י לימוד התורה

א. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר: בהיות הצ"צ ילד ולמד את הכתובי "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", תירגם לו מורו – ע"פ פי' בעה"ט³ – שאת י"ז שנותיו המובחרות חי יעקב במצרים ("יעקב אבינו האט געלעבט די זיבעצעהן בעסטע יאָהרען אין מצרים"). כשבא הביתה מהחדר שאל את זקנו אדמו"ר הזקן: היתכן שיעקב אבינו, בחיר האבות, יהיו מבחר שנות חייו י"ז שנה שגר בארץ מצרים ערות הארץ?⁴

ויענהו אדמו"ר הזקן: כתיב, "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא במדרש⁵ – מובא ברש"י – א"ר נחמי' להתקין לו בית תלמוד, שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה. להורות לפניו גשנה, כשלומדים תורה מתקרבים להש"ית, ו(לכן) היתה בחי' "ויחי" גם במצרים ("אז מען לערנט תורה ווערט מען נעהנטער צום אויבערשטן ב"ה,

(1) היום יום יח טבת (ע' יב).

(2) ריש פרשתנו.

(3) "ד"א ויחי יעקב בארמ"צ י"ז שנה שהראשונים לא היו חיים שהרי אמר כי ארד אל בני אבל שאולה". וראה מ"ש לפנ"ז: "ד"א ויחי יעקב בארץ שלא חי ימים טובים בלא צער אלא כמנין ויחי יז שנה משנולד יוסף עד שנמכר ויז שנה במצרים". וראה גם לקו"ת האריז"ל, אלשיך ואוה"ח כאן.

(4) שער הפסוקים תולדות כו, כה. וראה

ג"כ בר פעי"ו, א. זח"א קיט, ב. קמז, ב.

(5) מקץ מב, ט. יב. וראה קה"ר עה"פ

(א, ד) והארץ לעולם עומדת.

(6) ויגש מה, כח.

(7) הנחומא באבער, יל"ש עה"פ. וראה

לקמן הערה 10.

(8) ראה לקו"ש ח"א ע' 24. ח"ה ע' 86

ואילך.

(9) ברכות מה, רע"א.

סיפור הכתוב (לאחר שנתבשר יעקב כי „עוד יוסף חי וגו'“, ויפג לבו גו' עד כי „וירא את העגלות וגו' ותחי רוח יעקב אביהם“¹²) שדוקא כראות יעקב את העגלות אז ותחי רוחו: סימן מסר להם במה הי' עוסק . . בפרשת עגלה ערופה זהו שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף וכו': הרי שעיקר שמחתו של יעקב ושלמותה באה בראותו שיוסף עומד במצב רוחני נעלה ותורתו וצדקתו עמו כמקדם¹³. וזהו גם מה שאמר יעקב ליוסף בבואו למצרים: „אחרי ראותי את פניך כי עודך חי“¹⁴ (והאם דוקא ראיית פניו מוכיחה שהוא חי? אלא) שהכוונה בזה לצדקתו וחיותו הרוחנית שאותה ראה יעקב בפניו של יוסף, וזהו עיקר סיבת שמחתו¹⁵.

ומזה מובן, ששמחתו זו של יעקב, בראיית פני יוסף, היתה שמחה ועונג נעלה ביותר¹⁶ דוקא במצרים ערות הארץ – כיתרון האור מתוך החושך.

ומכיון שכן, שאלת הצ"צ וכן אריכות מענה אדה"ז – טעונות ביאור.

ה. והביאור בזה:

„מצרים“ הוא מלשון מצרים

(12) ויגש מה, כ"ז.

(13) אף שבפשטות הטעם כי בתחלה „לא האמין להם“, ורק אחרי ש„סימן מסר להם כו'“ האמין להם – הרי מזה שהכתוב מספר (לא רק שמסר להם סימן (סתם) אלא גם) מה הי' הסימן „במה הי' עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה“) – ענין של לימוד התורה, מוכח כבפנים.

(14) שם מו, ל.

(15) אלשיך שבערה 11. אוה"ח מו, ל. ש"ך עה"ת שם.

(16) ראה פרש"י וישב לו, לה. ויגש מה, כז, מו, ל.

אפשר להגיע גם במצרים לבחי' „ויחי“, ועדיין אין בזה נתינת טעם ל„ויחי . . במצרים“ באופן של מבחר שנות חייו.

(ב) כיון שהצ"צ הי' אז בגיל אשר רק ממורו שמע פי' הבעה"ט, למה הביא אדמוה"ז דרשת רז"ל עה"פ להורות לפניו גשנה מ„מדרש – מובא בפרש"י“, ולא מפרש"י עצמו? ועכצ"ל שאף שהמובא בפרש"י ג"כ מתרץ השאלה (שלכן הוזכר בהמענה פרש"י) – בכ"ז יתוסף בזה ע"י ההוספה שבמדרש.

(ג) בפרש"י מובא ממרז"ל הנ"ל „לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה“, ובמדרש מוסיף ע"ז: „ושיהיו השבטים הוגים בתורה“; וצלה"ב: כוננת אדמוה"ז היתה לבאר איך שמבחר שנותיו דיעקב היו במצרים – ומה מוסיף בזה ע"י הענין „שיהיו השבטים הוגים בתורה“¹⁰?

ד. ויובן בהקדם תוספת ביאור בשאלת הצ"צ:

לכאורה אין לתמוה על עצם הדבר, אשר מבחר שנותיו של יעקב היו דוקא הי"ז שנים האחרונות שלו שהי' ביחד עם יוסף, כי מובן ופשוט שעיקר שמחתו של יעקב, „בחיר האבות“, היתה עי"ז שראה יוסף חי ומתנהג כבנו, עומד בצדקתו גם לאחר הי' המצאו זמן ארוך בארמ"צ¹¹.

וזה גם מובן מדברי רש"י בביאור

(10) גם: למה בחר בהגירסא „ושיהיו השבטים) הוגים בתורה“ (כביל"ש, תנחומא כאכער (וכן הובא כרבינו בחי"י) ולא „לומדים כו'“ (כבב"ר כאן) או „שיהא מלמד (את השבטים)“ (תנחומא כאן)?

(11) ראה בר' ויגש (צד, ג). אלשיך ויגש (מה, כז).

אפשר להתעלות גם במצרים לבחי' „ויחי” – חיים אמתיים.

והטעם: התורה מושרשת בעצמותו ית'²², ולכן כשם שעצמותו ית' הוא למעלה מכל הקצוות דמעומ"ט, עד"ז הוא בתורה, שגם בהמשכתה למטה, בכל המדרג' שלה – גם כש"נסעה וירדה כו' עד שנתלבשה בדברים גשמיים ועניני עוה"ז²³ – ה"ה בבחי' בלי גבול²⁴.

ולכן בכוח הלימוד והדביקות בתורה, שע"ז מתייחד עמה ביחוד נפלא כו' להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה²⁵, להעלות את האדם מכל המדידות והגבלות של העולם, לבטל את ההעלם וההסתר ד"מצרים".

ולכן: מכיון ש"את יהודה שלח (יעקב) לפניו גו' – התקין לו בית תלמוד שתהא שם תורה"²⁶, הרי לא ה' בביאתו למצרים ירידה בעבודתו, כי לא ה' נתון תחת המצרים והגבולים דארץ מצרים.

ולכן אפשר שמבחר שנותיו יהיו (גם) כשגר בארץ מצרים.

ו. ולבאר איך דוקא שנים אלו הן „מבחר” שנותיו – מובאת דרשת

(22) ראה תניא שם: כאלו נתן לנו את עצמו כביכול. וכהפ"י הידוע (לקו"ת שלח מה, סע"ד. אה"ת יתרו ע' תתקא"ב) במרו"ל (שבת קה, א): „אנכי נוטריקון אנא נפשי כתבית היבית” (כגירסת הע"י).

(23) תניא פ"ד.

(24) כמש"נ (איוב יא, ט) ארוכה מארץ מדה גו'. ראה בארוכה ד"ה והוא כחתן תרנו"ז.

(25) תניא פ"ה.

(26) להעיר מלקו"ת מטות פג, ד דיעקב הוא בחי' תורה . . . עיקר גילוי בחי' אמת".

וגבולים¹⁷ – ארץ שאינה נותנת מקום לגילוי אלקותו ית' הבלתי בע"ג: ועוד יתרו: היא „ערות הארץ”, מקום החטא¹⁸ והקליפות המעלימים ומסתירים על כל ענין אלקי בכלל.

תכלית עבודת האדם היא: לצאת ממצרים וגבולים אלו, היינו שירוגש אצלו גילוי אור האלקי הבלתי בע"ג, שע"ז יתעלה לעבוד את ה' בלי כל מדידות והגבלות¹⁹.

וזו היא נקודת שאלתו של הצ"צ לאדמוה"ז: הן אמת, שדוקא ב"ז שניו האחרונות בא יעקב לשמחה ועונג רוחני במדרג' נעלית כזו, שלא הגיעה אל' עד אז: אבל לאידך, הרי ירידתו למצרים, מצרים וגבולים ו„ערות הארץ”, פועלת העלם והסתר (ועכ"פ הגבלה) בתכלית ושלשיות עבודתו ית' – לצאת לגמרי מהגבלות העולם, כ"א הרגשת אלקותו ית' שלמעלה מן הטבע²⁰ – ומצד זה איך אפשר ששנות חייו ועבודתו במצרים נקראו מבחר שנותיו? ובפרט בערך שנות חייו בארץ ישראל מקום מתאים לקדושת עולה תמימה – קדש קדשים²¹.

ועל זה בא מענה אדמוה"ז, שיעקב „התקין לו בית תלמוד” במצרים, וע"י התורה הנה גם במצרים ה' המצב באופן של „ויחי” (געלעבטס) – ע"י למוד התורה, המגבי' את האדם הלומד למעלה מכל מדידות והגבלות,

(17) תו"א מט, סע"ד. נו, סע"ג. ובכ"מ.

(18) ראה פרש"י לך יב, יט. אחרי מות יח, ג.

(19) ראה תניא פמ"ז. תו"א לה, סע"ג-ד.

עא, ג ואילך. ובכ"מ.

(20) ראה לקו"ש ח"ו ע' 29 ואילך.

(21) פרש"י תולדות כו, ב.

מציאות של „חשך“ גם לגבי האור, וצריך האור להפכו ועי"ז גם בא יתרון האור כו'.

ועפ"ז בנדוד, בפ"ה הפסוק, ויחי יעקב גו' בארץ מצרים, שע"י הירידה למצרים, זכה לבחי' ויחי כו' הנמשך מן החשך (ולא שבחיותו במצרים מקום החושך, היתה ניכרת לאחרים מעלת החיים" שלו, שהיו גם שם בתכלית העילוי) – הרי מובן שהוא לפי ביאור הב' הנ"ל.

ח. עפ"ז י"ל שאדמוה"ז דייק להוסיף בתשובתו מהמדרש „... ושיהיו השבטים הוגים בתורה“ בכדי לרמז לביאור זה ד, יתרון האור הנמשך מן החושך.

דהנה האבות הם בחי' אצילות, והשבטים – „מלשון המשכה כמו כוכבא דשביט" 29 – הם ביי"ע 30. ולכן בנוגע ליעקב עצמו, לגבי מדריגתו מדרי' האצילות (היינו האור הבלתי מוגבל) אין שום מציאות בהחושך וההעלם של מצרים 31.

ולכן מביא אדמוה"ז מהמדרש: „(שתהא שם תורה) ושיהיו השבטים הוגים בתורה“ – כי מכיון שהשבטים הם ביי"ע 32, עלמין דפרודא ומקום

רז"ל (עה"פ „להורות לפניו גשנה“) ממדרש עם ההוספה „ושיהיו השבטים הוגים בתורה“ (כנ"ל ס"ג).

והביאור: באותו הפסוק והענין ששאל הצ"צ בהיותו ילד – ביאר בגדלותו 27 „ויחי יעקב בארמ"צ שבע עשרה שנה . . שבע עשרה כמספר טוב, דהיינו ע"י שבע עשרה דמצרים זכה לבחי' ויחי לראות טוב כי יתרון האור נמשך מן החשך“. והיינו, שע"י הירידה למצרים זכה ליתרון האור הנמשך מן החשך.

ז. והנה ב, יתרון האור מן החשך יש ב' פירושים – אופנים 28: א) מקום החושך מואר ע"י האור. וכל שהחושך גדול יותר – ניכרת יותר מעלתו של האור וכחו הבלתי-מוגבל לפעול גם במקום של חשך גדול כזה. ב) החושך עצמו מואר ונהפך לאור ועי"ז נעשה יתרון בהאור, שנמשך בהאור בחינה נעלית יותר שאינה בהאור מצד עצמו.

וההפרש שבין ב' ביאורים אלו: לפי ביאור הא' ב, יתרון האור מן החושך אין הכוונה שלגבי האור עצמו יש בפועל מציאות של חושך (שעל ידה ניכר יתרונו של האור) – דמכיון שהוא אור בלתי מוגבל ובמילא מאיר בכל מקום גם במקום החושך, הרי שמלכתחילה אי"א לתאר כלפי האור מציאות של חשך – והכוונה ב, יתרון האור מן החושך היא מצד המקום שהוא חשוך (לולא התפשטות האור) ומצד הרואה שהוא בגדר אור וחושך; משא"כ לביאור הב' שיתרון האור נמשך מן החושך עצמו, הרי ישנה

27 אה"ת ויחי שנה, סע"א.

28 ראה מקומות שנשמנו בספר הערכים

– חב"ד כרך ב' ע' תקפ-פב.

29 תו"א ס"פ ויצא.

30 תו"א שם. לקו"ת צו יז, ב. ובכ"מ.

31 וע"ד שנת' בלקו"ש ח"ו ע' 198

ואילך, דלגבי מדריגת משה (מצד עצמו) – ראיית המהות, אין שייך האופן ד, דירה בתחתונים" מצד בירור נה"ב ויצה"ר (וראה הערה 28 שם). ולהעיר גם מתו"א ס, ב.

32 בביאורו ויחי (כט, ד ואילך) ואור התורה (בראשית כרך ה' תקצא, א ואילך. כרך ו' תתשכא, א ואילך) מבאר הענין ד, ויחי יעקב בארמ"צ י"ז שנה" מצד החיבור דיעקב ויוסף, לפי שכל עיקר חיי רוחו של יעקב הוא רק בחי' התגלות האור להבריח מקצה העליון לקצה התחתון, ויוסף, בחי'

מלכתחילה – אבל עי"ז ש, התקין לו בית תלמוד שתהא שם תורה וש(עי"ז) יהיו השבטים הוגים בתורה, פעל שגם הוא „זכה לבחי' ויחי . . יתרון האור הנמשך מן החשך”.

ובדוגמת הידוע שע"י עבודה בבי"ע – מוסיפים אור באצילות.

ט. עפי"ז גם יובן הטעם מה שאדמוה"ז לא אמר ביאור זה בפירושו (במשל המובן בגיל הצ"צ), כ"א ברמז:

סדר עבודת האדם צ"ל באופן ישר: „סור מרע (חשך) ועשה (עבודה באופן ובדבר שהוא מלכתחילה עלול ומוכשר להיות) טוב (אור)“³⁵;

ואף שע"י עבודת האדם באופן של נסיונות – כשיש לו מניעות ועיכובים בקיום התוהמ"צ והוא מתגבר עליהם ועומד בנסיון – הוא מתעלה לדרגה גבוהה כזו, שלולא הנסיון לא הי' מגיע אליו³⁶; ויתירה מזו מצינו בעבודת התשובה, שע"י מהפך זדונותיו לזכות³⁷ נעשה יתרון האור מן החושך באופן הב' –

הרי כ"ז הוא רק בדיעבד, כשהובא למקום סכנה רוחנית ועמד בנסיונו, עי"ז מתעלה בעבודתו ביתר שאת ושלא בערך ממדריגתו הקודמת; ועד"ז אדם שכבר חטא, ר"ל, הנה ע"י תשובתו השלימה עד ש, זדונות נעשו לו כזכיות, הוא זוכה לעילוי זה שאמרו רז"ל³⁸ „במקום שבע"ת עומדין אין צ"ג יכולין לעמוד שם”.

(35) תהלים לד, טו.

(36) לקו"ת ראה יט, ב ואילך. דרמ"צ

קפה, ב ואילך. ועוד.

(37) יומא פו, ב.

(38) ברכות לד, ב. וראה סה"מ תש"ט

ע' 183 בהערה שם.

החושך, הרי ע"י לימודם בתורה בארץ מצרים³³ פעלו להאיר את החושך גופא שהוא בחי' מציאות לגביהם, וע"י שהפכו את החושך לאור נמשך להם „יתרון האור הבא מן החושך” עצמו³⁴, כנ"ל.

ואף שיתרון האור הזה לא הי' ביעקב מצד עצמו – כי לגבי' לא הי' חשך

יסוד בו, הוא המביא וממשיך „תולדות יעקב” מאצילות לבי"ע. וראה אוה"ת ויחי (שפו, ב) דע"י המשכת יוסף בבי"ע נעשה התהפכות חשוכה לנהורא. עיי"ש.

וי"ל דיש יתרון בזה „שיהיו השבטים כו" – כי יוסף, מכיון שענינו להמשיך עניני יעקב בבי"ע (ראה במקומות הנ"ל דבירור דיוסף הוא „להעלות מבריא לאצ"י להיות בבחי' אצ"י ממש”), אין בזה אמתית יתרון האור מן החשך; משא"כ השבטים, שהם בבי"ע ועבודתם בירור מעולם הפירוה, ביטול היש (ראה במקומות הנ"ל), הרי עי"ז נעשה אמתית יתרון האור מן החשך עצמו. (ראה אוה"ת ויחי שנה, רע"ב: דע"י שעושים מהרע טוב נעשה הטוב ביתר שאת כו' לכן דוקא ע"י ויחי יעקב בארמ"צ י"ז שנה זכה לבחי' טוב כו').

וראה לקו"ש ח"ו ע' 31 ואילך, דהטעם מה שאחרי מיתת יוסף הותחלה ירידה חדשה, וכאלו אותו היום נכנסו למצרים – כי כ"ז שיוסף חי עדיין היתה ברכתו של יעקב במצרים.

(33) עפי"ז יש לבאר מה שבחר אדה"ז בהגירסא „הוגים בתורה” (ראה לעיל הערה 10) כי הענין דיתרון האור מן החשך בלימוד התורה גופא הוא ע"י יגיעה, כי ע"י החשך וההעלם על אור השכל בא לעומק השכל. וכידוע במעלת לימוד תלמוד בבלי על תלמוד ירושלמי (ראה שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. ד"ה ואברהם זקן, ויתן לך תרס"ו (בארוכה). ד"ה אמר רבא חייב איניש לבסומי תש"ח פ"א ואילך).

(34) ועפ"ז יומתק לשון אדה"ז: „להורות לפניו גשנה, אז מען לערנט תורה ווערט מען נעהנטער צום אויבערשטן ב"ה” – דהיינו ששייך שיהי' רחוק וע"י התורה נעשה קרוב.

אבל אל יעמוד אדם במקום סכנה³⁹, אסור להעמיד א"ע לכתחילה במצב של נסיונות ובמקום שעלול לבוא לידי חטא, ועאכו"כ שלא לחטוא בפו"מ ע"מ לשוב⁴⁰, ולא עוד אלא שמתפללים בכל יום⁴¹: „ואל תביאינו לידי נסיון” – שגם מלמעלה לא יביאוהו לזה.

ולכן אין מקום לבאר לקטן, שהוא עדיין בגיל החינוך, את המעלה הבאה ע"י התעסקות בהחושך בכדי להפכו לאור; כ"א אדרבה, צריכים להסבירו העבודה דסור מרע.

ולכן לא אמר אדמוה"ז להצ"צ את הענין כ"א ברמז; אלא שאח"כ פירש וביאר הצ"צ בעצמו את גודל העילוי שנעשה ע"י הירידה לגלות מצרים ע"י יתרון האור הנמשך מן החושך דוקא.

י. ההוראה הכללית בעבודת ה' בסיפור הנ"ל:

אעפ"י שיעקב אבינו, בבואו לארמ"צ זכה לשמחה ועונג גדול מזה שיוסף וב"ב מתנהגים גם שם בדרך הישר – עכ"ז תמה הצ"צ איך יתכן לומר ששנים אלו שנמצא בהמצרים והגבולים דארץ מצרים תהיינה „מבחר” שנותיו, והיינו משום – שתכלית הכוונה ברידת הנשמה היא, שהאדם ע"י עבודתו מלכתחילה לא יהי' במצרים וגבולים⁴², יברח בחפזון תיכף מארץ מצרים.

לאידך גיסא: באם כבר נמצא במיצר וגבול ואינו יכול לברוח משם – עבודתו היא – ששם יהי' „מבחר שנותיו”.

וסדר העבודה וההוראה איך להגיע לזה, מבוארים במענת אדמוה"ז:

בפשוטות המענה שלו, היא הוראה לאלו שעבודתם היא בסדר ה„ישר” – „עשה האלקים את האדם ישר”⁴³, דאף אלו שמצד גזירה העליונה ושליחותם בעלמא דין נמצאים הם במצרים וגבולים דעוה"ז, אפילו באם זהו במקומות כאלו שבעוה"ז גופא הם בבחי' „ערות הארץ” – עליהם לדעת שעבודתם היא (לא רק למנוע הירידה, ח"ו, אלא גם) לעשות דירה לו ית' בתחתונים⁴⁴, המשכת העצמות הבלתי בע"ג, גם בהמצאם בתוככי המצרים והגבולים של „ערות הארץ” – והעצה היעוצה לזה היא: התורה, שע"י לימוד התורה, שהיא גילוי חכמתו ורצונו ית' שלמע' מהגבלות ושניינים, ניתן הכח להתעלות מעל למצרים וגבולים כנ"ל; ולא זו בלבד ש„מצרים” לא תגבילו ותורידו ח"ו, אלא אדרבה לזכות לבחי' „ויחי . . . (געלעבט” – חיים אמתיים) בארץ מצרים”.

יא. אולם כ"ז הוא להולכי ישר, שע"י עבודתם בלימוד התורה אינם נתונים מעיקרא תחת שליטת המצרים וגבולים דארמ"צ:

אבל אלו שחטאו ופגמו ועברו את הדרך, ר"ל, שלכאורה כבר נפלו תחת השליטה של המצרים וגבולים דארמ"צ, איך אפשר להם להגיע לבחי' „ויחי גו”?

באה ההוראה בתשובת אדמוה"ז בדרך רמז: אין להתייאש ח"ו, כי ע"י עבודת התשובה, שהיא היגיעה והעבודה במקום החושך גופא, הרי לא זו

(43) קהלת ז, כט.

(44) כמבואר בכ"מ (המשך רס"ו בתחלתו. ועוד) דב"דירה נמצא כל העצם (וכמו בדירת האדם שעצמותו דר בהדירה).

(39) שבת לב, א.

(40) משנה סוף יומא. וראה תניא פכ"ה.

(41) נוסח ברכת השחר.

(42) להעיר מרמב"ם הל' דעות רפ"ו.

בלבד שעייז הוא יוצא ממקום החושך, אלא שהוא עוד פועל עייז להיות יתרון האור מן החושך, באופן הכי נעלה, כנ"ל.

ומכיון שאמיתיות העילוי ביתרון האור נמשך מן החושך עצמו, אולי יטעה ההולך ישר לומר אלך ואעבוד עבודתי שם –

לכן רמז אדמוה"ז עילוי זה, ולא אמרו בפירוש, שזה בא להורות שאין זו הדרך הישרה שיבור לו האדם; ואדרבה, "האומר אחטא ואשוב – אין מספיקין בידו לעשות תשובה"⁴⁰, שהוא נופל גם ממדרי" הקודמת.

יב. ואם יטעון הטוען: למה יגרע חלקו – שלא יוכל להגיע ליתרון אור הנמשך מן החושך באופן נעלה – משום שהוא הולך בעבודתו בדרך ה"ישר"?

גם התשובה לטענה זו מרומזת במענת אדמוה"ז: כמו שנת"ל, שמצד

דרגת יעקב עצמו לא הי' שייך לגילוי דיתרון האור מן החושך עצמו, בכ"ז ע"י ההתעסקות שלו ש"יהיו השבטים הוגים בתורה" הגיע גם הוא לבחי' "ויחי יעקב" בתכלית העילוי – יתרון האור מן החושך עצמו;

עד"ז בעבודת כאו"א: על ידי ההתעסקות עם אלו הרחוקים עדיין מה' ותורתו, לקרבם ולעשותם בע"ת, הנה ע"י שפועל בהזולת העילוי דתשובה, יש לו חלק ביתרון האור של חבריו⁴⁵.

ועל ידי כל זה מקרבים ביאת המשיח ד"אתא לאתבא צדיקיא בתובתא"⁴⁶.

(משיחת ש"פ ויחי, תשל"ב)

(45) כידוע בפי' ד"שנים אוזוין בטלית" (הובא בכש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות כד, ב). ולהעיר ממרוז"ל (בי"ב ט, א) גדול המעשה יותר מן העושה.

(46) ראה זח"ג קנג, ב. וראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש ג, ב.

ויחי ב

דבר ש, לבא לפומא לא גליא⁶?! הרי אפשר לומר, כפשוטו, שגם מלכתחילה לא ביקש להגיד להם אלא את אשר, "יקרא" – יארע להם באותו הזמן ש, באחרית הימים" (וכמה ממאורעות אלו גם הגיד להם בהמשך דבריו, וכמפורש ברש"י להלן).

ג) כיון שפירוש זה מביאו רש"י – שלא בא אלא ל, פשוטו של מקרא – צ"ל שכל זה מוכרח גם בפשוטו של מקרא.

ב. והביאור בזה: כיוון שאמר להם, האספו ואגידה לכם גו' באחרית הימים, ואח"כ אומר פעם שני, הקבצו ושמעו גו', מוכח שבשני ענינים נפרדים מדבר וחלוקים הם זמ"ז עד כ"כ שצ"ל אסיפה בפ"ע מיוחדת לכאו"א. ומובן שאמירתו השני, (הקבצו ושמעו) מכוונת להסמוך לה בפרשה, אבל לא אמירתו הראשונה, (האספו ואגידה) שהיא לפני פניו. אבל עפ"ז למה סתם הכתוב ולא פירש מה הי' ברצונו להגיד – ולמה לא הגיד? ע"ז אמרו רז"ל, ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין – ולא גילה מפני ש, נסתלקה ממנו שכינה" (ולכן לא נכתב זה בתורה), ולפיכך חזר ואמר להם, הקבצו (באופן אחר, לא כ, האספו) שהיא בהכנה לשמוע דברים הנאמרים בהשראת השכינה) ושמעו גו'.

אמנם עדיין דרוש ביאור: כפל הלשון שבכתוב זה משמיענו שרצה לומר להם דבר שבפועל לא אמרו

א. על הכתובי, ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים הקבצו ושמעו וגו' ארז"ל² (הובא בפרש"י בשניונים – כדלקמן ס"ח): „ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה“.

וצ"ל, מנ"ל שפירוש הכתוב ש, ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, לכאורה, פשוטו של מקרא ב, אגידה לכם" הוא הברכות וענינים הכתובים להלן בפרשה.

יש מפרשים³ שההוכחה היא מהמלים „באחרית הימים“, שמובנן הוא קץ הימין, וכדמצינו בתנ"ך⁴ שהלשון „אחרית הימים" פירושה קץ הימין.

אבל קשה לומר כן:

א) אין זו הוכחה מספיקה כיוון ש, אחרית הימים" לא בכל מקום פירושה „קץ הימין“: וכמו בדברי בלעם מצינו לשון זו, „לעמך באחרית הימים" – ומדבר בדוד⁵.

ב) אפילו אם נאמר שכאן „באחרית הימים" כוונתו לקץ הימין – מהי ההוכחה שיעקב ביקש, לגלות זה לבניו, היינו להודיעם מתי יהי, „קץ הימין“

(1) פרשתנו מט, א.ב.

(2) פסחים נו, א.

(3) גוי'א וש"ח (בפירושם עה"ת) עה"כ. וראה מהרש"א פסחים שם.

(4) ואתחנן ד, ל. ישעי' ב, ב. ירמי' כג, כ.

(5) בלק כד, יד. פרש"י שם כד, יז. ומש"כ שם (כד, יט) על מלך המשיח אומר – לא קאי על לעמך, כ"א על אדום.

(6) יל"ש ישעי' רמז תקז. וראה גם סנה' צט, א. קה"ר פי"ב, יו"ד.

חומד"י¹¹, – אלא שאמירה זו באה מצד חיצוניות הלב, אבל בפנימיות לבו רוצה הוא תמיד לעשות רצונו ית'. –

משא"כ הגדה, שהיא באה מפנימיות הלב. וזהו מה שנא' בזהר שהגדה היינו „מלין דחוכמתא“, כי מלין דחוכמתא ענינם – פנימיות (וסתים) דאורייתא – הן המעוררות ומגלות את הפנימיות (והסתים) של הנשמה¹².

וכן הוא גם בענין ה„הגדה“ של הקב"ה, אשר פירושה: המשכת פנימיות אוא"ס בגילוי. וכמאמר רז"ל¹³ על אגדה (מלשון הגדה): רצונך שתכיר את מי שאמר והי' העולם למוד אגדה שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה כו' – כי באגדה (פנימיות התורה) מאיר ומתגלה מפנימיות (וסתים) דקוב"ה.

ובזה יובן שב„ואגידה“ גופא¹⁴ מרומז שביקש יעקב להגיד, לגלות לבניו ענין פנימי ביותר, „קץ הימין“, שענינו הוא הגילוי של תכלית הסתום והפנימי – גילוי סתים דנשמה וסתים דקוב"ה ע"י סתים דאורייתא.

ד. ועדיין צריך להבין דיוק לשון חז"ל „ונסתלקה ממנו שכניה“:

הלא המכוון בזה הוא לתת טעם למה לא גילה יעקב את „קץ הימין“ והר"ל לכאורה לומר: „ונתכסה (הקץ) ממנו“¹⁵ או כיו"ב – ומהי הנתינת

– ולא נכתב בפרשה – אבל מנין ההוכחה שתוכנו של דבר זה הוא גילוי דבר הסתום בתכלית „קץ הימין“? אפשר ורצה לגלות פרטים נוספים (על אלו שגילה להם) במה שיקרא אותם בזמן ד„אחרית הימים“ (ושמשום איוו סיבה נמנע לגלותם).

ג. וביאור הדבר*:

איתא בזהר⁷, ומבואר בחסידות⁸, בענין ג' הלשונות „דיבור“, „אמירה“ ו„הגדה“, דההפרש ביניהן: „דיבור“ הוא בפה, „אמירה“ היא בלב ו„הגדה“ ה"ה מלין דחוכמתא.

ומהחילוקים ביניהם: דיבור ואמירה אפשר שיהיו רק מחיצוניות הנפש: הדיבור, שהוא בפה, אפשר שידבר באופן של „אחד בפה ואחד בלב“; אפילו אמירה בלב אפשר שתהי' היפך פנימיות הנפש, היפך אמתית רצונו.

– וכמבואר ברמב"ם¹⁰ טעם ההלכה „כופין אותו עד שיאמר רוצה אני“ כי יצרו אנסו (ולכן רוצה ומתאוה לעבירה), אבל רצונו האמתי בפנימיות נפשו של כאו"א מבנ"י הוא לעשות כפי רצון העליון – ועי"ז שכופין אותו מבטלים האונס ורצונו הנעשה עי"ז ועושה מה שחפץ בפנימיות נפשו. וכנראה במוחש שמה שאמר לפני הכפי' איני רוצה, לא הי' זה אחד בפה ואחד בלב, כי גם בלבו לא רצה לעשות ובל' הידוע „העין רואה והלב

* (6) ראה ג"כ לקמן ס"ח.

(7) ח"א רלה, ב. וראה אוה"ת ויחי שפג, א.

(8) ראה ד"ה נחמו תרכ"ו. מהיכן זכו תרכ"ז. ולהעיר מלקוטי לוי יצחק – אגרות ע' שמג.

(9) פסחים קיג, ב. ב"מ מט, א.

(10) ה' גירושין ספ"ב.

(11) פרש"י שלח טו, לט. וראה במדבר"ר פ"י, ב.

(12) לקו"ת ויקרא ה, ג.

(13) ספרי עקב יא, כב. ה' תלמוד תורה לאדה"ז פ"ב ה"ב. רמב"ן במנין המצות סי' ז. ראה ג"כ חנוך פ' עקב סתל"ד.

אדר"נ ספכ"ט. שו"ע אדה"ז סי' קנו ס"ד.

(14) ועפ"ז יומתק ביותר שבפרש"י כתוב ענין זה על התיבות „ואגידה לכם“.

(15) וכבראשית רבה ר"פ צ"ח.

כי רק הכח להשכיח ולהמשיך גילוי הקץ (למטה) נסתלק ממנו.

ה. ואעפ"כ הדגישו חז"ל בלשונם „ונסתלקה ממנו שכינה“ (אף שסילוק השכינה האמור הוא ענין שנוגע לכאורה רק להשבטים, והול"ל אלא שלא היו בניו זכאין לכך²⁰, או כיו"ב):

זה גופא שאין בניו ראויים לגילוי הקץ, פעל ירידה גם ביעקב; על-דרך שמצינו במשה רבינו, שאמר לו הקב"ה²¹ „לך רד (מגדולתך), כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל“ – ומכיון שהם אינם כדבעי, הרי זה גורם ירידה גם במשה.

ו. אמנם עפ"י אינו מובן: כיון שמצבו של יעקב תלוי במצב בניו, א"כ למה „נסתלקה ממנו שכינה“ רק לאחר שביקש לגלות הקץ – הרי היו במצבם זה גם קודם לכן (משא"כ בבנ"י ומשה) וא"כ מלכתחילה לא היתה צ"ל השראת השכינה בהנוגע לענין זה?

וגם בזה אנו מוצאים דוגמא במשה רבינו:

ברדת משה מן ההר היו „שני לוחות העדות בידו“, אבל „כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות“, מיד „כבדו על ידי²²“, ויחר אף משה וישלך מידיו את הלוחות וישבר אותם^{22*}. ולכאורה: מה נתחדש באותה שעה? עשיית העגל היתה טרם שירד משה מן ההר; ויתירה מזו: משה ידע מזה בהיותו בהר, הקב"ה הודיעו ש„עשו להם עגל מסכה וגו“

טעם בזה ש„נסתלקה השכינה“? גם צ"ל הרי אמר להם תומ"י כו"כ עניני נבואה, הרי ששרתה עליו השכינה.

והענין הוא:

יעקב ביקש „לגלות לבניו (היינו – את הידוע לו) קץ הימין“, כי לפי ראות עיניו (שהוא ראה אותם כפי „שעמדו בעולמו“ (הוא) חשב שהם ראויים (אחרי שיהיו במצב ד„האספו“ – הכנה מסויימת) שיגלה להם את הקץ¹⁶.

ולכן אמר „האספו – ואגידה לכם“: כאשר תתאספו ותתאחדו – „ואגידה (ואגלה) לכם וגו' באחרית הימים“, את קץ הימין.

„ונסתלקה ממנו (מה שהוא באותה שעה – מבקש לגלות הקץ לבניו¹⁷) שכינה“: היכולת להשכיח בענין זה – גילוי הקץ – למטה (שזהו פירוש ל' „שכינה“, „ששוכנת ומתלבשת“¹⁸).

כלומר: יעקב עצמו שרתה עליו שכינתו ית' (הגילוי דאוא"ס ב"ה) גם לאחריו כו, שהרי אמר להם דברי נבואה, כנ"ל; וגם ה„קץ“ עצמו לא נתכסה ממנו¹⁹ – אלא שנסתלקה ה„שכינה“ (ענין הגילוי למטה) של בחי' הקץ.

וזהו הדיקו בלשון הגמרא „נסתלקה ממנו שכינה“ (ולא נסתם ממנו הקץ).

16) ובמכ"ש מזה שיעקב חשב אפילו בנוגע לעשו שכבר נתברר (תו"א ר"פ וישלח), ולכן כבר אפשר להיות הגאולה, שלכן אמר „ויהי לי גוי וחמור“ – וחמור זה מלך המשיח (ב"ר פע"ה, ו. וראה לקו"ש ח"א ע' 70 ואילך).

17) עד"ז פי' בתורה תמימה עה"פ.

18) תניא פמ"א.

19) ומודגש זה ע"י השינוי מל' המדרש ב"ר רפצ"ח: הקץ ונתכסה ממנו – וכדלקמן בפנים.

20) ע"ד סנהדרין יא, א.

21) ברכות לב, א. פרש"י תשא לב, ז.

22) ירושלמי תענית פ"ד ה"ה.

22*) תשא לב, יט.

היתה התורה שניתנה לכל בניי מספרת כי יעקב ביקש לגלות את הקץ (כו); ובלאה"כ מובן זה – כי בקשתם של צדיקים אינה חוזרת ריקם.

וגם לזה דוגמא ממש רבינו. – בכלל משה ויעקב ענינים אחד, אלא ש"יעקב מלבר ומשה מלגאו"²⁶:

בנוגע למשה רבינו נתבאר, כי ע"י תפלתו: ואתחנן גוי' אעברה נא ואראה את הארץ²⁷ בכדי לפעול בבני ישראל ענין הראי' באלקות, פעל (אף שבעצמו לא נכנס לארץ) המשכת בחי' הראי' בבני ישראל בדרך מקיף. בחי' הראי' בפנימיות לא המשיך בהם – וכהסיוס שם, ועתה ישראל שמע אל החוקים²⁸, ש(בפנימיות) תהי' בהם בחי' השמיעה – אבל במקיף המשיך בישראל גם בחי' הראי'²⁹.

ועד"ז י"ל שהוא ג"כ ביעקב (סמוך להסתלקותו³⁰): אף שנסתלקה ממנו שכינה – שלכן אמר אח"כ, הקבצו ושמעו בני יעקב – אעפ"כ, בזה שאמר, האספו ואגידה³¹, נתן הכח בבני יעקב (ולבניהם אחריהם עד „אחרית הימים“) שיגיעו בעבודתם

(היינו שלא הי' לו בזה שום ספק) – ולמה כבדו על ידיו ויחר אף משה דוקא כשראה את העגל ומחולות?

וההסבר בזה: כל אותו הזמן שמשה רבינו הי' בעלייתו בהר, הי' מופשט מכל הענינים דלמטה ולא הי' לו קשר עם העולם ועניניו – ולכן גם לא נגע מעשה העגל בו ובמדריגתו, אף שכבר הי' בעולם וידע עד"ז ע"י שמיעה (מהקב"ה)²³. אולם כאשר ירד מן ההר ולאחר זה גם ראה²⁴ את העגל – „נגע“ בו הדבר ועד שכבדו ידיו ויחר אף משה וישלך את הלוחות²⁵.

ועד"ז הוא בנדוד"ד: אעפ"י שגם קודם שקרא יעקב את בניו לא היו ראויים לגילוי הקץ, עכ"ז שרתה עליו השכינה גם בענין דגילוי הקץ, כי בהיותו מופשט אז משייכות וממחשבה במצבם – לא הי' זה „נוגע“ ופועל בו. אבל כשבקש לגלות את הקץ לבניו – הי' שייכות וקשר לבניו ולכן פועל בו, ונסתלקה ממנו שכינה³².

ז. אעפ"כ, כיון שהענין ד„האספו ואגידה לכם גוי“ נכתב בתורה, מובן שזה שרצה יעקב לגלות הקץ פעל פעולתו גם למטה ועד שזהו תורה (הוראה) נצחית (כי לולא זאת לא

23) דאפילו ראי' באספקלריא מולכלת אינה דומה כלל לזו שמצוחצחת (ויק"ר פ"א, יד), עאכו"כ שמיעה. ועד מעלת הנביא על החכם (ראה אגה"ק סי"ט. ובכ"מ). 24) תשא שם.

25) וי"ל שעד"ז הוא בנוגע „לך רד מגדולתך“, שהירידה מגדולתו בפועל (שלכן כבדו ידיו וכו') היתה אחרי שירד מן ההר (וימתק עפ"ז יתור הלשון „לך“ (רד) – שה"רד" יהי' אחרי שילך מן (מעלת) ההר: וגם תומתק שייכות דרש זה לפי הפשוט שבכתוב, שהכוונה לירידה מן ההר).

26) ת"ז תי"ג (כט, א). נתבאר בלקו"ת פנחס ד"ה צו את בניי (השני) פ"ד.

27) ר"פ ואתחנן.

28) שם ד, א.

29) לקו"ת ר"פ ואתחנן. אוה"ת שם. וראה גם שעה"ת (לאדמו"ר האמצעי) ח"ב ד"ה להבין הפרש שבין תפלה לתורה.

30) בדוגמת ההמשכה דמשה שהיתה סמוך להסתלקותו דוקא (ראה אוה"ת שם ע' עח).

31) בכללות פעל זה ע"י בקשתו לגלות את הקץ (ואגידה לכם), אלא ש"מ"מ הוצרך גם להקבצו ושמעו" (ובדוגמת משה, שנתוסף לו, ואתחנן" הוצרך לראות את הארץ – עכ"פ מרחוק (לקו"ת שם ג, ד. שעה"ת שם ל, ב ואילך. אוה"ת שם)).

לגילוי הקץ בדרך מקיף (עבודת ה' באופן של חירות^{31*} מאו"ה ומיצה"ר).

ח. בפרש"י בפרשתנו – ג' שינויים מל' הש"ס: (א) השמיט תיבת "לבניו". (ב) השמיט תיבת "הימין". (ג) מוסיף: והתחיל אומר דברים אחרים. (ובזה גם קשה: א) מאי קמ"ל? (ב) מהי האריכות והתחיל אומר?)

ועכצ"ל אשר כ"ז מוכרח ומדוייק בפשוטו של מקרא – שיטת רש"י בפ"י עה"ת.

ובקיצור: (א) פרש"י בא על התיבות "ואגידה לכם" – ובמילא אין מקום להכפיל "לבניו". (ב) החילוק דקץ הימים וקץ הימין³² – אינו נוגע כאן ולכן סתם – "הקץ" (שאפילו במדרש כאן מפרש כן, וכש"כ בפרש"י, פשוטו של מקרא). או י"ל דלדעת המדרש ורש"י – קץ הימים וקץ הימין היינו הך³³. (ג) ההוכחה דביקש לגלות את הקץ כי ואגידה מורה על "מלין דחוכמתא" (כנ"ל ס"ג) – אין לה מקום ע"ד הפשט. וא"כ קשה (כנ"ל

^{31*} באופן אחר – עיין מכתב בת אדמור"ר הזקן (נדפס בספר חכמי ישראל בעש"ט ע' סא).

³² דניאל בסופו. וראה זח"א סג, א. זח"ב קלה, סע"א. וראה אוה"ת ר"פ מקץ. ³³ וכפ"י רש"י וכל פשטני המקרא דניאל שם (משא"כ דעת הזוהר שם). ואף דרש"י בפסחים הנ"ל (וכן בסנה' צב, א) פ"י הימין מל' ימין, הרי: א) אין זה זמן אחר (כ"א שמפרש החידוש שיה"י בזמן ההוא), שהרי בא בהמשך להקץ (סתם) שבפסוק שלפני זה. (ב) רש"י בש"ס מפרש ע"פ דרך הלימוד בש"ס, וכיון שמדייק בש"ס "קץ הימין" עכצ"ל שחידוש יש בזה. משא"כ בפ"י עה"ת – ועפ"ז סר הקצ"ע שבהוספה לפרש"י דניאל שם.

סו"ב) מנ"ל חידוש זה, דהרי אפ"ל שרצה לאמר עוד פרטים ב, אשר יקרא באחרית הימים" נוסף על אלה שאמרם לקמץ? ולכן פרש"י לאחר שהעתיק "ואגידה לכם" – שלא מצינו המשך לזה, כי אח"כ הי' והתחיל אומר דברים אחרים³⁴:

ההכרח שאח"כ הייתה התחלה – מובן בפשוטו של מקרא (עד כ"כ – שאין רש"י צריך לפרשו) שאמר יעקב מחדש: הקבצו גוי, כנ"ל ס"ב.

ט. וזהו גם הוראה בעבודתנו אנו: ישנם כאלו החושבים חשבוננו של עולם בירידת הדורות ואומרים: איך אפשרי כי דורנו דור יתום זה יהי' שייך להגילויים של הגאולה העתידה, גילויים שלא זכו להם בדורות הנעלים הקודמים? ואכשר דרא, בתמי'? ועל זה באה ההוראה, כי ע"י שיעקב ביקש לגלות לבניו קץ הימין נתן כח לכל בני" בכל הזמנים, להזמן ש, נסתלקה ממנו שכינה", ועד להסילוק והעלם היותר גדול שבדורנו זה, כאשר החושך הוא כפול ומכופל – אשר גם עכשיו ישנו הכח התמידי לפעול, בשעתא חדא וברגעא חדא, שיוכלו "לגלות את הקץ" בגאולה האמיתית והשלימה³⁵.

ובאמת, הנה זה שטוענים שאין הדור ראוי וכו', זה גופא הוכחה כי עכשיו

³⁴ דקאי על כל הברכות כולל שילה – מלך המשיח, ובמילא מוכרח ד, באחרית הימים" כאן אינו לפני זמן זה. ³⁵ ראה בארוכה לעיל בשיחה ב' לפ' תולדות ובשיחה א' לפ' ויצא, שבעל תשובה – שעבודתו היא "בחילא סגיא" – הוא עבודת יעקב (ובניו), והיא המביאה בנין ביהמ"ק השלישי – "כיעקב שקראו בית" (פסחים פח, א. חדא"ג מהרש"א שם).

הוא זמן גילוי המשיח, וכמרז"ל³⁶ שמשׁיח בא בהיסח הדעת: כאשר נמצאים במצב כזה שאין הדעת והשכל הגלוי רואה שום מקום איך תבא הגאולה, הרי „היסח הדעת” זה סימן מובהק הוא לגאולה הקרובה.

כי אין הכוונה – שאין לחשוב ולחכות ח"ו ע"ד הגאולה בכדי שיהי „היסח הדעת”. אדרבה, עיקר גדול באמונת ישראל – „אחכה לו בכל יום שיבא”, כ"א הכוונה אשר מבלי הבט על זה שהדעת והשכל הגלוי אין רואה מקום לזה, מאמינים אנו

(36) סנהדרין צז, א.

בתוקף האמונה שלמעלה מטעם ודעת – וזהו העבודה של „היסח הדעת”³⁷. וע"י אמונה זו – בן דוד בא בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ ויחי, תשכ"ה)

(37) ראה אגה"ק ס"ד. – אין סתירה למ"ש בפנים ממ"ש באגה"ק שם שבחי' זו היא מתנה מלמעלה, כי (א) תוקף אמונה זו באה לא מצד עבודת האדם כ"א מלמע', והעבודה בזה היא לעורר את האמונה: (ב) באגה"ק שם גופא: אתעדל"ע (של היסח הדעת) היא באתעדל"ת דוקא.

